

УДК 658. 26:664

В.В. Бевз
Національний університет
харчових технологій

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ — СУЧАСНИЙ СТАН І СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

Енергоефективність та енергозбереження є пріоритетними напрямками енергетичної політики більшості країн. Одна з найгостріших проблем української економіки — висока енергоємність виробництва.

Ефективне енергоспоживання при впровадженні новітніх технологій збереження енергії в харчовій промисловості зменшить загальне використання енергоресурсів і призведе до зменшення забруднення довкілля.

Ключові слова: Енергозбереження, енергоефективність, енергоємність виробництва, енергозберігаючі технології, комбіноване вироблення енергії, біогаз.

Energy efficiency and energy conservation are priorities of energy policies of most countries. One of the most urgent problems of Ukrainian economy — high energy intensity of production.

Efficient energy use in introducing new technologies of energy conservation in the food industry to reduce total energy use and lead to reduction of environmental pollution.

Key words: Energy efficiency, energy conservation, new conservation technologies, cogeneration, biogas.

Енергоефективність та енергозбереження є пріоритетними напрямками енергетичної політики більшості країн світу. Одна з найгостріших проблем української економіки — висока енергоємність виробництва.

За цим показником Україна є одним з світових «лідерів» не дивлячись на те, що є енергодифіцитною країною. Розвинені країни світу, у першу чергу, країни ЄС, які вже досягли значних успіхів у вирішенні проблем енергоефективності, продовжують пошук нових джерел енергозабезпечення та розробку заходів щодо енергозбереження, що є позитивним прикладом для України.

З результатів розрахунків, проведених на базі прогнозних даних проекту енергетичної стратегії України до 2030 року, виходить, що в країні за рахунок енергозбереження до 2020 року можна досягти економії енергоносіїв у загальному обсязі порядку 470 млн т у.п., що відповідає зменшенню витрат на їх імпорт близько 38 млрд дол.

Чиста економія (із врахуванням витрат на енергозбереження) може скласти у 2020 році близько 15 млрд дол. Такі переваги відповідають зниженню енергоємності ВВП більше ніж у 4,8 рази.

Інші переваги енергозбереження складаються у зменшенні техногенного навантаження на навколишнє середовище.

Все це дасть додаткові можливості країні щодо досягнення європейського рівня соціально-економічного розвитку і забезпечення у прогнозований період її повноправного членства у європейському співтоваристві.

Постановка завдання. Зменшення енергоємності ВВП, як показують результати розрахунків, протягом 2000—2020 рр. дозволяє значно підвищити значення показників енергетичної незалежності. Це відбувається в результаті впровадження енергозберігаючих заходів.

У більшості країн Західної Європи комбіноване виробництво, поряд з використанням відновлювальних джерел енергії, є одним з пріоритетних напрямів розвитку енергетики. У Німеччині підприємствам, що займаються комбінованим виробництвом електроенергії

і тепла, надаються податкові пільги. Енергетичні підприємства створювалися і функціонували за тими самими принципами, що й українські, але за останні роки ними пройдений значний шлях щодо адаптації до ринкових умов.

Результати. Енергоемність ВВП в Україні — у 3,2 рази вища порівняно із розвинутими країнами, у 3,6 рази — порівняно з країнами ЄС та на 9 % — порівняно з Російською Федерацією. Це значно знижує в коротко- та середньостроковій перспективі конкурентоспроможність вітчизняної продукції на зовнішніх ринках збуту.

У Німеччині у 2007 році було зроблено ставку на політику енергозбереження, ефективного використання енергії, а також збільшення частки відновлювальних джерел енергії, розробці технологій з використання тепла ТЕЦ, що збільшить частку використання відновлювальних джерел енергії до 2030 року до 21% від загального рівня енергоспоживання. І в результаті злагодженої державної політики у сфері енергозбереження вже сьогодні частка відновлювальних джерел енергії у виробництві електроенергії в Німеччині сягає 11,5 %.

В Україні впровадження новітніх технологій збереження енергії і тепла сприятиме зниженню споживання первинних енергоносіїв і мінімізації шкідливого впливу промисловості на навколишнє середовище.

Досвід країн Західної та Центральної Європи показує, що ТЕЦ, які спалюють газ, з використанням новітніх технологій за безпечують максимальний ККД і високу маневреність.

Із досвіду інших країн можна визначити такі новітні технології енергозбереження, які потрібно застосувати на підприємствах України:

відновлювальні джерела енергії, комбіноване вироблення палива, технології з використання тепла ТЕЦ, вироблення біогазу.

Проаналізувавши сучасний стан харчової промисловості в Україні, можна дійти висновку, що він є незадовільним. Однією із основних причин цього є низька ефективність виробництва, транспортування та споживання ПЕР, відсутність активної політики енергозбереження в Україні.

На економічній ситуації позначаються критичний стан основних виробничих засобів, неефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, відсутність активної державної політики енергозбереження.

З огляду на сьогоднішній день, зростання цін на енергоносії може спричинити:

– зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, що призведе до суттєвого погіршення основних показників розвитку економіки в цілому, зниження рівня економічної безпеки України та посилення економічної і політичної залежності від постачальників енергоресурсів.

– збільшення рівня витрат на одиницю продукції підприємств харчової промисловості, витрати на енергоресурси якої складають вагомий частку у сукупних витратах на виробництво продукції.

У промислово розвинутих країнах енергозбереження є елементом економічної та екологічної уваги і управління з боку держави. Для України — це питання виживання в ринкових умовах та входження в європейські та світові ринки, що безпосередньо покладено на саме підприємство.

Складна екологічна ситуація в Україні, яка зумовлена значною мірою шкідливими викидами підприємств також вимагає широкого впровадження енергозберігаючих заходів. Існує певна залежність між послідовним проведенням політики підвищення енергоефективності у всіх сферах національного господарства та охороною навколишнього середовища.

Ефективне енергоспоживання в харчовій промисловості зменшить загальне використання енергоресурсів, що відповідно, призведе до зменшення забруднення довкілля. Покращенню екологічного стану довкілля будуть також сприяти впровадження енергоефективних технологій, устаткування, обладнання; використання нетрадиційних поновлюваних джерел енергії, альтернативних видів палива, що забезпечать економію або заміщення енергоресурсів, технології видобутку, виробництва та використання яких є екологічно неприйнятними. Тому при плануванні і проведенні політики енергозбереження

та підвищення енергоефективності виробництва в Україні необхідно поєднувати ці питання з проблемами екології в єдину державну політику розвитку економіки держави.

В основі створення реалістичного плану дій для економії енергії лежить відповідне законодавство в галузі енергетики, а також наявність у суспільстві відповідних стандартів і норм. Питання енергозбереження регулюють 5 Законів України, розроблено понад 50 нормативно-правових актів, понад 100 методичних документів, діють 40 національних (ДСТУ) та понад 60 міждержавних (ГОСТ) стандартів. Основними з них є: Закон «Про енергозбереження», рішення Ради при Президентові України «Про ситуацію в енергетичному комплексі України та невідкладні заходи з подолання енергетичної кризи», рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 лютого 2000 року «Про невідкладні заходи щодо подолання кризових явищ у паливно-енергетичному комплексі України», Програма «Україна-2010», Програма діяльності Кабінету Міністрів України.

Для умов України на сьогодні фінансування державою сфери енергозбереження можливе шляхом цільового виділення коштів з державного бюджету та формування спеціальних фондів енергозбереження з використанням визначених законодавством механізмів наповнення цих коштів.

Кінцева мета підвищення енергетичної ефективності будь-якого виробництва (підприємства) — знизити рівень споживання енергії за умови зберігання обсягів виробництва.

Енергозбереження є довгостроковою, стратегічно важливою складовою державної політики.

Для стимулювання виконання заходів з енергозбереження та зниження витрат необхідні стабілізація фінансового стану підприємств енергетичної галузі і відповідна тарифна стратегія, яка передбачала би врахування фактичних витрат за постачання енергії споживачам, відсутність перехресних субсидій і бартерних взаєморозрахунків, мінімізацію комерційних витрат, механізми подолання неплатежів, соціальні інтереси споживачів енергії.

Висновки. Аналіз досвіду застосування механізмів фінансування заходів з енергозбереження та енергоефективності передбачає наступні кроки:

1. Зниження ставок оподаткування для підприємств, що запровадили новітні енергозберігаючі технології.
2. Запровадження фінансових стимулів для заохочення привабливості відповідних інвестицій та закупівель або зниження експлуатаційних витрат.
3. Встановлення прогресивних норм витрат енергоносіїв у порядку, визначеному законодавством;
4. Запровадження дієвих економічних санкцій за неефективне використання енергоресурсів (підвищена плата, податки, штрафи);
5. Підвищення адміністративної відповідальності за порушення у сфері енергозбереження та енергоефективності.

Тільки держава шляхом виваженої законодавчої, гнучкої цінової, тарифної та податкової політики може забезпечити дієздатність фінансового механізму енергозбереження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корчелний М., Федорейко В, Щербань В., Енергозбереження в агропромисловому комплексі. — Тернопіль. Підручники і посібники. 2001 р.
2. Постанова Верховної Ради України від 06.10.2005 № 2966-IV «Про заходи щодо запобігання енергетичній кризі в Україні»
3. Шевцов А., Земляний М. та ін., Енергетична безпека України. Стратегія та механізми забезпечення. ДФ НІСД, — 2002.

Бевз В.В. — viktor28iya@mail.ru

Надійшла до редколегії 15.04.2010 р.

Стаття рекомендована до друку
д-ром наук, проф. Ткаченко Н.М.